

**ՀԱՎԱԿՈՌՈՒԴՑԻՈՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՀԱՎԱԿՈՌՈՒԴՑԻՈՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ
(ՀԱՆ) ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՁԵԿՈՒՅՑ**

**ՖԱՆՏՈՄ ՏԻԳՐԱՆ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ. ԽՈՐՀՐԴԱԿՈՐ
ՓՈԽՎԱՐՉԱԴԵՏԸ և ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
«ՈՒՐՎԱԿԱՆՆԵՐԸ»**

Գործող անձ՝

Տիգրան Խաչատրյան

Հակակոռուպցիոն ազգային նախաձեռնություն

Հայաստանի իշխանության մեջ կան քաղաքական գործիչներ, որոնք մշտապես գտնվում են ուշադրության կենտրոնում. հարցազրույցներ են տալիս, բանավիճում են, հայտնվում սկանդալների մեջ և օրական կտրվածքով ներկա են լրահոսում: Սակայն կա նաև այլ կատեգորիա՝ համակարգի չինովնիկներ: Նրանք գրեթե հանդես չեն գալիս հրապարակավ, հազվադեպ են հայտնվում քաղաքական կոնֆլիկտների կիզակետում և նախընտրում են աշխատել այնտեղ, որտեղ լույսն ավելի քիչ է:

Տիգրան Խաչատրյանը հենց այդպիսի պաշտոնյա է:

Տարիներ շարունակ նա մնում է պետության առանցքային տնտեսական որոշումների կողքին: Տարբեր կառավարությունների ու նախագահների օրոք նա զբաղեցրել է կարևոր պաշտոններ, իսկ 2018-ի իշխանափոխությունից հետո նրա կարիերան միայն ամրապնդվեց՝ նախ՝ Էկոնոմիկայի նախարար, ապա՝ ֆինանսների նախարար, այսօր՝ ՀՀ փոխվարչապետ:

Ընդ որում, հանրային տիրույթում Խաչատրյանը գրեթե միշտ հանդես է գալիս որպես տեխնոկրատ, ում ժամանակ առ ժամանակ «դուրս են բերում ստվերից»՝ սովորաբար աղմկոտ տնտեսական ծրագրերի կամ պետական կարևոր նախաձեռնությունների մեկնարկի պահին: Դրանից հետո նա կրկին անհետանում է ուշադրության կենտրոնից՝ վերադառնալով համակարգային կառավարչի իր ստվերային դիրքին:

Հակակոռուպցիոն ազգային նախաձեռնություն

Ձևականորեն նրա կենսագրությունը գրեթե անթերի է՝ առանց աղմկոտ սկանդալների, առանց քաղաքական բախումների և առանց կտրուկ հրապարակային հայտարարությունների:

Սակայն, եթե ուշադիր հետևենք նրա կարիերային ուղեկցող դրվագներին, ի հայտ է գալիս բոլորովին այլ պատկեր:

Խոսքը Թեղուտի լեռնահանքային ծրագրի մասին է, որն ավարտվեց արտադրության կանգառով և առանցքային ակտիվների փոխանցմամբ ռուսական «ՎՏԲ»-ի կառույցներին. կենցաղային տեխնիկայի հավաքման մեծ աղմուկով ազդարարված «գործարանների» մասին, որոնք կարճ ժամանակ անց վերածվեցին փաստացի դատարկ օբյեկտների. ՏՏ ոլորտի ընկերությունների մասին, որոնք գոյություն ունեն մի քանի տարի, ինչպես նաև վերջին տարիներին պաշտոնյայի եկամուտների նկատելի աճի մասին:

Այս դրվագներից յուրաքանչյուրն առանձին վերցրած կարող է ունենալ իր բացատրությունները: Բայց միասին դրանք ձևավորում են բավականին արտասովոր դիմանկար:

Մի պաշտոնյա, ով տասնամյակներ շարունակ մնում է ստվերում, գրեթե չի դառնում հանրային սկանդալների մասնակից և մինևույն ժամանակ մնում է պետական համակարգի ամենաբարձր վարձատրվող ներկայացուցիչներից մեկը:

«Ֆանտոմային» պաշտոնյա: Իշխանության համակարգի «ուրվական», ով հազվադեպ է լինում տեսադաշտում, բայց ում կողքին ժամանակ առ ժամանակ ի հայտ են գալիս նոր «ուրվականներ»՝ անհաջող նախագծեր, տարօրինակ ընկերություններ և պատմություններ, որոնց վերաբերյալ պետությունը նախընտրում է չտալ ուղիղ պատասխաններ:

ԱՆԻ-ի (ANI) այս հետաքննությունը վերաբերում է ՀՀ փոխվարչապետ Տիգրան Խաչատրյանին:

Եվ հենց այդ պատճառով էլ այս հետաքննության գլխավոր հարցը ինչում է բավականին պարզ. կոնկրետ ո՞ր արդյունավետության և ո՞ր «անփոխարինելիության» համար է իշխանությունն այդքան բարձր գնահատում այս լռակյաց տեխնոկրատին, և ի՞նչ պատմություններ են մնում նրա գրեթե անթերի հանրային կենսագրության կուլիսներում:

Կարիերա առանց դադարների. տնտեսական գերատեսչությունից մինչև փոխվարչապետ

Տիգրան Խաչատրյանը 55 տարեկան է: Երևանցի է, երեք երեխաների հայր՝ երկու որդի և մեկ դուստր: Ավարտել է Երևանի ժողովրդական տնտեսության ինստիտուտը, այնուհետև՝ ՀՀ ԳԱԱ Տնտեսագիտության ինստիտուտի ասպիրանտուրան: Հետագայում ուսում է ստացել Վիեննայի միացյալ ինստիտուտում՝ «Կիրառական շուկայական տնտեսագիտություն» ծրագրով:

Նրա կարիերան պետական համակարգում սկսվել է դեռևս 1995 թվականին՝ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի նախագահության և Հրանտ Բազրատյանի վարչապետության շրջանում: Այն ժամանակ Խաչատրյանն աշխատանքի է անցել Էկոնոմիկայի նախարարությունում որպես առաջատար մասնագետ:

Հաջորդող տարիներին նա աստիճանաբար առաջ է շարժվել կառավարության ֆինանսատնտեսական բլոկում: 1995-1996 թվականներին աշխատել է ֆինանսների նախարարության գլխավոր տնտեսագետ, այնուհետև գլխավորել է բյուջետային եկամուտների բաժինը:

Ռոբերտ Քոչարյանի նախագահության օրոք Խաչատրյանի կարիերան շարունակել է աճել: 1998-1999 թվականներին նա գլխավորել է հարկային քաղաքականության վարչությունը, 1999-2001 թվականներին՝ պետական եկամուտների քաղաքականության գլխավոր վարչությունը: 2001-2006 թվականներին զբաղեցրել է ֆինանսների և Էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալի պաշտոնը:

2006 թվականին Խաչատրյանը հեռացել է պետական ծառայությունից և գրեթե տասը տարով անցել բիզնես ոլորտ: Մինչև 2016 թվականը նա զբաղեցրել է «Վալլեքս» խմբի ընկերությունների ֆինանսական տնօրենի պաշտոնը, որի մեջ մտնում են «Թեդուտ» ՓԲԸ-ն, «Base Metals»-ը, «Armenian Copper Programme»-ը և այլ ձեռնարկություններ: Խմբի սեփականատերը գործարար Վալերի Մեջլումյանն է, ում հայաստանյան քաղաքական շրջանակներում հաճախ կապում են նախագահ Սերժ Սարգսյանի հետ:

«Վալլեքսում» աշխատանքին զուգահեռ՝ Խաչատրյանը մասնակցել է նաև պետական տնտեսական ինստիտուտների գործունեությանը: 2008-2014 թվականներին նա եղել է Չարգացման հայկական

գործակալության խորհրդի անդամ, իսկ 2016 թվականին անդամակցել է Համահայկական բանկի խորհրդին:

Այս բանկը ստեղծվել էր 2011 թվականին՝ Նախագահ Սերժ Սարգսյանի օրոք, տնտեսական աճը խթանելու և սփյուռքից ներդրումներ ներգրավելու հայտարարված նպատակով: Սակայն միջոցների ակնկալվող ներհուսքը տեղի չունեցավ, և մի շարք տնտեսագետներ հետագայում նախագիծն անվանեցին անհաջող:

Նույն՝ 2016 թվականին Խաչատրյանը վերադարձավ կառավարություն՝ զբաղեցնելով տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարի տեղակալի պաշտոնը:

2018-ի իշխանափոխությունից հետո նրա դիրքերը պետական համակարգում ոչ միայն պահպանվեցին, այլև ամրապնդվեցին: Նույն թվականի աշնանը Խաչատրյանը կարճ ժամանակով գլխավորեց «Հայ-Թեք Արմենիա» ընկերությունը, որից հետո նշանակվեց տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարար, ապա՝ Էկոնոմիկայի նախարար:

2021-2022 թվականներին նա զբաղեցրել է ֆինանսների նախարարի պաշտոնը, իսկ 2022 թվականի դեկտեմբերի 19-ից հանդիսանում է Հայաստանի Հանրապետության փոխվարչապետ:

<https://www.gov.am/ru/gov-members/925/>

Այսպիսով, Տիգրան Խաչատրյանի կարիերան ընդգրկում է արդեն շուրջ երեք տասնամյակ և անցնում է տարբեր քաղաքական դարաշրջանների միջով՝ Լևոն Տեր-Պետրոսյանի և Ռոբերտ Քոչարյանի կառավարումից մինչև Նիկոլ Փաշինյանի ներկայիս կառավարությունը:

Թեղուտ. խոշոր նախագիծն ու դրա գինը

Տիգրան Խաչատրյանի մասնագիտական կենսագրության առանցքային փուլերից մեկը դարձավ նրա շուրջ տասնամյա աշխատանքը «Վալլեքս» խմբի ընկերություններում: 2006-ից 2016 թվականներին նա զբաղեցրել է այդ կառույցի ֆինանսական տնօրենի պաշտոնը:

Յենց «Վալլեքս» էր զբաղվում Թեղուտի պղնձամուլիբդենային հանքավայրի շահագործմամբ, որը ժամանակակից Հայաստանի խոշորագույն լեռնահանքային նախագծերից մեկն էր: Խմբի կազմում ընդգրկված էին այնպիսի ձեռնարկություններ, ինչպիսիք են «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն, «Base Metals»-ը և «Armenian Copper Programme»-ը:

2018 թվականի փետրվարին Թեղուտի հանքավայրի աշխատանքը դադարեցվեց, իսկ հանքավայրը, որը հանդիսանում է պետական սեփականություն, անցավ «ՎՏԲ» (ԲԽԵ) բանկի վերահսկողության տակ՝ խմբի կողմից շուրջ 308 միլիոն դոլարի վարկային պարտավորությունների չկատարման պատճառով:

Տարածաշրջանի համար հետևանքները լուրջ էին: Հազարավոր մարդիկ մնացին առանց աշխատանքի, իսկ Լոռու մարզում առաջացավ սոցիալ-տնտեսական լարվածություն: Բացի այդ, «ՎՏԲ» բանկին անցավ նաև Ալավերդու պղնձածուլական գործարանը: Այս ձեռնարկությունների, առաջին հերթին՝ Թեղուտի աշխատանքի դադարեցումը հանգեցրեց տնտեսական ցուցանիշների զգալի անկման. ինը ամսվա ընթացքում խտանյութի արտադրությունը կրճատվեց մոտ 100 հազար տոննայով, իսկ 2018 թվականի արտահանման արժեքը 100 միլիոն դոլարով ավելի ցածր էր, քան նախորդ տարի:

«Վալլեքսում» աշխատանքի տարիներին Տիգրան Խաչատրյանն արժանացել է ընկերության կորպորատիվ պարգևների՝ 2010 թվականին՝ արծաթե խաչի, իսկ 2015 թվականին՝ մեծ փիրուզե խաչի: Նույն ժամանակահատվածում խմբի սեփականատեր Վալերի Մեջլումյանը նախագահ Սերժ Սարգսյանի կողմից պարգևատրվել էր պետական պարգևով:

Արդեն լինելով տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարար՝ «Վալլեքսի» նախկին ֆինանսական տնօրենը նախագծի տապալումը բացատրում էր նրանով, որ ընկերությունը «սխալ էր հաշվարկել ռիսկերը» և մետաղների համաշխարհային գների վերաբերյալ ուներ չափազանցված սպասումներ: Նրա խոսքով՝ գների անկումը հանգեցրել էր ավելի քան 150 միլիոն դոլարի թերստացման:

Սակայն Թեղուտի նախագծի շուրջ բնապահպանական և հասարակական կոնֆլիկտները սկսվել էին հանքավայրի գործարկումից և դրա ֆինանսական տապալումից դեռ շատ առաջ:

Բնապահպանական և հասարակական համապատկերը

Հանքավայրի շահագործման և «Vallex Group»-ի գործունեության դեմ առաջին հանրային բողոքները սկսվեցին 2007 թվականին, երբ երիտասարդ բնապահպան ակտիվիստները ստեղծեցին «Թեղուտի պաշտպանության» քաղաքացիական նախաձեռնությունը: Այս արշավը դարձավ ժամանակակից Հայաստանի ամենաերկարատև բնապահպանական բողոքի ակցիաներից մեկը:

Ակտիվիստներն ու բնապահպանները բարձրացնում էին հարցերի լայն շրջանակ՝ սկսած դեռևս 2001 թվականին նախնական լիցենզիայի տրամադրման ժամանակ թույլ տրված հնարավոր խախտումներից, մինչև բնապահպանական ռիսկերը՝ կապված անտառների զանգվածային հատումների, Շնող գետի աղտոտման, կենսաբազմազանության կորստի և հողերի էրոզիայի վտանգի հետ:

Ըստ բնապահպանական հրապարակումների տվյալների՝ նախագծի մշակման արդեն վաղ փուլում պաշտոնապես հատվել էր շուրջ 357 հեկտար անտառ: Մինևույն ժամանակ, բնապահպանական կազմակերպությունները զգուշացնում էին, որ հեռանկարում հատման տարածքը կարող է հասնել 1500 հեկտարի, ինչը համադրելի է մոտավորապես 650 ֆուտբոլային դաշտի հետ:

<https://hetq.am/hy/article/54688>

Բնապահպանները մատնանշում էին նաև մի կարևոր մանրամասն. ընկերությունը ներկայացրել էր անտառային տարածքների շահագործման պլանները միայն առաջիկա 8 տարիների համար՝ նախատեսված 25 տարվա փոխարեն: Ծրագրի քննադատների

Հակակոռուպցիոն ազգային նախաձեռնություն

կարծիքով՝ սա թույլ էր տալիս արհեստականորեն նվազեցնել բնապահպանական վնասի իրական մասշտաբները:

<https://hetq.am/hy/article/54688>

<https://www.civilnet.am/news/150930/%d5%a9%d5%a5%d5%b2%d5%b8%d6%82%d5%bf-%d5%a4%d5%a1%d5%b6%d5%ab%d5%a1%d5%af%d5%a1%d5%b6-%d5%ad%d5%b6%d5%a4%d6%80%d5%a1%d5%b0%d5%a1%d6%80%d5%b8%d6%82%d5%b5%d6%81-%d5%b6%d5%a5%d6%80%d5%a4%d6%80%d5%b8/>

Առանձին դժգոհություններ էին հնչում ջրային ռեսուրսների վիճակի վերաբերյալ: Մինչ հանքավայրի գործարկումը տեղի բնակիչները ճնող գետն օգտագործում էին ոռոգման և տնտեսական կարիքների համար: Արդյունահանման մեկնարկից հետո, ըստ բնակիչների վկայությունների, հոսանքն ի վար ջուրը պղտորվել էր՝ ձեռք բերելով շագանակագույն երանգ, իսկ երբեմն դառնում էր կապտավուն և փրփրոտ:

2014 թվականին պետական «Շրջակա միջավայրի վրա ներգործության մոնիթորինգի կենտրոնը» գետի վիճակը դասակարգեց որպես «աղետալի»։ Սա ջրի որակի գնահատման ամենացածր կարգն է: https://media.business-humanrights.org/media/documents/Teghout_CJSC.pdf
<https://www.ecolur.org/ru/news/sos/6597/>

Բնապահպանական հարցերից բացի առաջացան նաև իրավական վեճեր: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (ՄԻԵԴ) ճանաչեց քաղաքացիների իրավունքների խախտումները վեց գործերով, որոնք կապված էին Թեղուտի նախագծի իրականացման համար հողերի օտարման հետ:

Նախագծի առանձին քննադատներ մատնանշում էին նաև շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման նախապատրաստման ժամանակ շահերի հնարավոր բախումը: Փաստաթուղթը մշակվել էր մի կառույցի կողմից, որը մտնում էր նույն ընկերությունների խմբի մեջ, ինչ նախագծի օպերատորը՝ «Լեռնամետալուրգիայի ինստիտուտ» ՓԲԸ-ն:

Այսպիսով, բնապահպանական և հասարակական ռիսկերի զգալի մասը հայտնի էր հանքավայրի արդյունաբերական շահագործման մեկնարկից դեռ շատ առաջ:

Չենց սա է պատճառը, որ առաջանում է բնական մի հարց. Արդյո՞ք այդ ռիսկերն ի սկզբանե լիարժեքորեն հաշվի են առնվել, թե՞ նախագծի մշակողները հույս ունեին, որ բնապահպանական նախագգուշացումներն ու բողոքները ժամանակի ընթացքում պարզապես կմարեն:

Նախագծի հետագա ճակատագիրը

2018 թվականին հանքավայրի գործունեությունը դադարեցվեց պոչամբարի պատվարի կայունության ռիսկերի մասին տվյալների հայտնվելուց հետո: Այս ռիսկերը հաստատվեցին նաև ներգրավված խորհրդատուների եզրակացություններով:

2018 թվականի սեպտեմբերին ակտիվի նկատմամբ ամբողջական վերահսկողությունն անցավ «ՎՏԲ» բանկին:

2019 թվականին արդյունահանումը վերսկսվեց, սակայն արդեն 2022-2023 թվականներին արտադրությունը կրկին կասեցվեց: Ընկերությունը դա բացատրեց քաղաքական-տնտեսական իրավիճակով, պատժամիջոցներով և լոգիստիկ շղթաների խզմամբ:

2023 թվականի օգոստոսին արտադրությունը կրկին վերականգնվեց, սակայն նախագծի խնդիրները դրանով չավարտվեցին:

2024 թվականի մայիսին հանքավայրի աշխատանքը ժամանակավորապես կանգնեցվեց Լոռու մարզում տեղի ունեցած լայնամասշտաբ ջրհեղեղների պատճառով:

2024 թվականի վերջին տեղեկատվություն հայտնվեց, որ ղազախական «Gefest Mining» ընկերությունը «ՎՏԲ» բանկից «Թեդուտ» ՓԲԸ-ի բաժնետոմսերը գնելու հայտ է ներկայացրել, սակայն նյութի պատրաստման պահին գործարքի ավարտի մասին պաշտոնական հաղորդագրություններ

չկային: <https://vallexgroup.am/hy/vallex-group-companies-inform-3/>
<https://teghoutmining.am/ru/%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D>

Նախագիծը ներկայացվում էր որպես նոր տնտեսական կուրսի խորհրդանիշ՝ ժամանակակից արտադրություն, նոր աշխատատեղեր և արդյունաբերական աճի մեկնարկ:

Այն ժամանակ ներկայացված տվյալների համաձայն՝ արտադրության ստեղծման համար արդեն իսկ ներդրվել էր շուրջ 4,5 միլիոն դոլար: Ծրագրվում էր, որ ձեռնարկությունում կաշխատեն 70-80 մարդ, իսկ արտադրանքի տարեկան ծավալը կկազմի մինչև 126 հազար միավոր տեխնիկա՝ սառնարաններ, լվացքի մեքենաներ, օդորակիչներ և հեռուստացույցներ:

Նախընտրական քարոզարշավի ֆոնին այս ծրագրերը տպավորիչ տեսք ունեին և լիովին տեղավորվում էին տնտեսական թռիչքի հռետորաբանության մեջ, որով ուղեկցվում էին նոր իշխանության առաջին ամիսները:

Սակայն արդեն որոշ ժամանակ անց ձեռնարկության շուրջ սկսեցին կասկածներ հայտնվել: Հանրային տիրույթում ավելի ու ավելի հաճախ էր հնչում հարցը՝ արդյո՞ք գործարանն առհասարակ աշխատում է, թե՞ խոսքը մի նախագծի մասին է, որը գոյություն ունի հիմնականում մամուլի հաղորդագրություններում:

Եվ հենց այս պահին հանրային տիրույթում կրկին հայտնվում է Տիգրան Խաչատրյանի կերպարը:

Մինչ հեղափոխությունը նա միայն հազվադեպ էր հայտնվում հանրային միջոցառումներին և լրագրողների տեսադաշտում: Փաստացի նա մտում էր տնտեսական բլոկի ստվերային դեմքը՝ մի չինովնիկ, ում ժամանակ առ ժամանակ դուրս էին բերում մամուլի ասուլիսների՝ հուսադրող տնտեսական ցուցանիշներ հնչեցնելու համար:

2019 թվականի գարնանը տնտեսական զարգացման և ներդրումների այն ժամանակվա նախարար Տիգրան Խաչատրյանը ստիպված էր պատասխանել այդ հարցերին կառավարության նիստի ժամանակ:

2019 թվականի ապրիլի 25-ին նա հայտարարեց, որ ձեռնարկությունը գործում է, և դրա պահեստներում արդեն կուտակված է շուրջ 1200 միավոր պատրաստի արտադրանք:

https://arka.am/news/business/slukhi_o_feykovom_zavode_ne_podtverdilis_proizvoditel_bytovoy_tekhniki_v_armenii_dovedet_investitsii/

Նույն օրը կառավարությունը որոշում ընդունեց ընկերությանը տրամադրել մաքսային արտոնություններ՝ սարքավորումների և հումքի ներմուծման համար: Ըստ նախարարի՝ ընկերությունն արդեն իսկ 2,2 միլիարդ դրամի ներդրում էր կատարել արտադրական տարածքների կառուցման և սարքավորումների ձեռքբերման համար, իսկ ներդրումների ընդհանուր ծավալը նախատեսվում էր հասցնել մինչև 4,9 միլիարդ դրամի (շուրջ 10 միլիոն դոլար):

Խաչատրյանը նաև հայտնեց, որ արդիականացումից հետո ձեռնարկությունը կկարողանա տարեկան արտադրել մինչև 90 հազար միավոր տեխնիկա, իսկ իրացման ծավալը պետք է հասներ 11,3 միլիարդ դրամի, ընդ որում՝ արտադրանքի մի մասը նախատեսվում էր վաճառել ներքին շուկայում, իսկ մնացածը՝ արտահանել երրորդ երկրներ:

Հատկանշական է, որ 2018 թվականին ձեռնարկության բացման ժամանակ հայտարարվում էր տարեկան մինչև 126 հազար միավոր տեխնիկայի թողարկման մասին: Սակայն արդեն մի քանի ամիս անց նախարարը խոսում էր մինչև 90 հազար միավորի արտադրության պլանների մասին:

Քննարկման ժամանակ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանն ուղիղ հարցրեց՝ արդյո՞ք խոսքը հենց այն գործարանի մասին է, որն ինքը բացել էր ամիսներ առաջ և որի շուրջ արդեն լուրեր էին պտտվում, թե ձեռնարկությունը չի աշխատում և «\$եյք» է:

Խաչատրյանը պատասխանեց, որ ձեռնարկությունը կեղծ չէ, և որ արտադրության մեկնարկը պարզապես հապաղել է լոգիստիկ խնդիրների պատճառով. սարքավորումները մաքսազերծման էին սպասում վրացական Փոթի նավահանգստում: Նրա խոսքով՝ արտադրանքի առաջին խմբաքանակը պետք է արտադրվեր Հայաստանում մեկ ամսվա ընթացքում:

Պաշտոնապես նախագիծը ներկայացվում էր որպես հայ-լիբանանա-սիրիական համատեղ ներդրումային ծրագիր, որն առաջին փուլում պետք է զբաղվեր կենցաղային տեխնիկայի հավաքմամբ, իսկ

այնուհետև աստիճանաբար անցնել Ջայաստանում առանձին բաղադրիչների ավելի բարդ արտադրության:

Այդուհանդերձ, 2021 թվականին ձեռնարկությունը փաստացի դադարեցրեց իր գոյությունը: Այդ մասին հայտնեց նախագծի համահիմնադիրներից մեկը՝ լիբանանցի գործարար Նիկոլաս Էլ-Թաուհիլը:

«Մենք վերջնականապես դադարեցրել ենք արտադրությունը, քանի որ Ջայաստանում ներդրումային միջավայրն այլևս բարենպաստ չէ շատ գործարարների համար», - հայտարարել էր ներդրողը:

Հասկանալու համար, թե ինչ եղավ ժամանակին բարձրագույն հայտարարված արտադրության հետ, մեր թիմն ուղևորվեց ձեռնարկության պաշտոնական հասցեով՝ Ջայաստան, Արմավիրի մարզ, գյուղ Մերձավան, Երկրագործների թաղամաս, 3-րդ փողոց, շինություն 2:

Տեղում պատկերը կտրուկ հակասում է արդյունաբերական արտադրության գործարկման մասին նախկին հայտարարություններին:

Այսօր այստեղ ամայություն է, աղբ, և որևէ արդյունաբերական ենթակառուցվածք չկա: Դեպի օբյեկտ տանող ճանապարհը ասֆալտապատ չէ: Ծենքն ինքնին շրջապատված է բարձր պարսպով, դարպասները փակ են, պատուհանների մի մասը ջարդված է, տարածքը լքված տեսք ունի:

Տարածքում կայանված էր գյուղատնտեսական տեխնիկա՝ կոմբայններ, տրակտորներ և ֆուրգոններ: Չի բացառվում, որ տարածքն օգտագործվում է որպես տեխնիկայի ժամանակավոր կայանատեղի կամ տրվում է վարձակալությամբ:

Կենցաղային տեխնիկայի արտադրության ձեռնարկության գործունեության որևէ նշանի մասին խոսք լինել չի կարող:

Մերձավանի բնակիչները դժվարությամբ հիշեցին, որ մի քանի տարի առաջ այստեղ իսկապես խոսվում էր գործարանի կառուցման մասին: Սակայն հարցվածներից և ոչ մեկը չկարողացավ նշել գյուղից որևէ մեկի անունը, ով աշխատած լիներ այդ ձեռնարկությունում:

Խմբագրության տրամադրության տակ առկա են նաև ձեռնարկության տարածքում արված տեսագրություններ, որոնք արձանագրում են օբյեկտի ներկայիս վիճակը:

Այս ֆոնին օրինաչափ հարց է առաջանում արդեն անմիջապես տնտեսական զարգացման և ներդրումների այն ժամանակվա նախարար Տիգրան Խաչատրյանին:

Մինչ 2019 թվականի ապրիլի 25-ի կառավարության նիստը, ձեռնարկության աշխատանքի իրական լինելու վերաբերյալ կասկածներն արդեն քննարկվում էին հանրային տիրույթում, և այդ հարցն ուղղակիորեն հնչեց քննարկման ժամանակ:

Այդուհանդերձ, նախարարը հայտարարեց, որ ձեռնարկությունը գործում է, և դրա պահեստներում կուտակված է շուրջ 1200 միավոր արտադրանք:

Այս կապակցությամբ հարց է առաջանում. արդյո՞ք նման միանշանակ հայտարարությունները կարող էին հասարակության մոտ ստեղծել գործող արդյունաբերական արտադրության տպավորություն, որն, ինչպես ցույց է տալիս օբյեկտի այսօրվա վիճակը, փաստացի այդպես էլ չիրականացվեց:

«Ուրվական» ընկերությունները

Մերձավանի «ուրվական» գործարանի պատմությունը Տիգրան Խաչատրյանի կարիերայում միակ տարօրինակ դրվագը չէ: Նրա

կենսագրության մեջ հանդիպում են նաև այլ պատմություններ՝ կապված այնպիսի ընկերությունների հետ, որոնք կա՛մ գրեթե հետք չեն թողել հանրային դաշտում, կա՛մ հարցեր են առաջացնում իրական գործարար ակտիվության վերաբերյալ:

Մինչ 2018 թվականի «հեղափոխությունը», Տիգրան Խաչատրյանը զբաղեցնում էր տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարի առաջին տեղակալի պաշտոնը: Իշխանափոխությունից հետո՝ 2018 թվականի մայիսի 16-ին, նա դադարեցրեց իր պաշտոնական պարտականությունների կատարումը: Սակայն արդեն մի քանի ամիս անց՝ 2018-ի սեպտեմբեր-հոկտեմբեր ամիսներին, Խաչատրյանը զբաղեցնում էր «Չայ-Թեք» (Hay-Tech) ընկերության տնօրենի պաշտոնը:

Ընկերությունը գործում էր որպես փակ բաժնետիրական ընկերություն (ՓԲԸ): Ընդ որում, նրա պատմությունը կարճ տևեց. ձեռնարկությունը գրանցվել էր 2018 թվականի սեպտեմբերի 18-ին՝ ընդամենը 1000 դրամ կանոնադրական կապիտալով (գումար, որը համադրելի է Երևանի կենտրոնում երկու բաժակ սուրճի արժեքի հետ) և դադարեցրել է գործունեությունը 2023 թվականին:

Ընկերության իրավաբանական հասցեն է՝ ք. Երևան, Վազգեն Սարգսյան 26/1, այսինքն՝ «Էրեբունի Պլազա» բիզնես կենտրոնի շենքը:

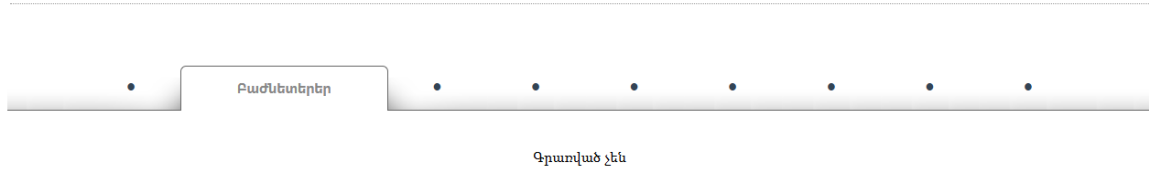
Միևնույն ժամանակ, բաց աղբյուրներում գրեթե բացակայում են որևէ տեղեկություններ ընկերության գործունեության մասին: Չի հաջողվել հայտնաբերել.

- պաշտոնական կայք
- աշխատակիցների կամ ընկերության էջեր LinkedIn-ում
- պրոֆիլներ Staff.am հարթակում
- տվյալներ պետական տեղեկությունների մասնակցության վերաբերյալ

Փաստացի, հանրային դաշտում ընկերությունը նկատելի հետքեր չի թողել: Ավելին, պետական ռեգիստրում բացակայում են տվյալներ ընկերության հիմնադիրների մասին: Այսպիսով, խոսքը մի կառույցի մասին է, որի ծագումն ու գործունեությունը մնում են գրեթե անհայտ:

Գրանցման համար 286.120.1037405   Գրառման ամսաթիվ 2023-03-27   ՁԿՌ 51248277
Հիմնադրման ամսաթիվ 2018-09-18   ՀՎՀՀ 02683049   Կանոնադրական կապիտալը ՀՀ Դրամով 1,000

Ընդ որում, Տիգրան Խաչատրյանը զբաղեցրել է ընկերության տնօրենի պաշտոնն ընդամենը երկու ամիս՝ 2018 թվականի սեպտեմբերից հոկտեմբեր: Նրանից հետո տնօրեն է նշանակվել Էրիկ Գրիգորյանը (չչփոթել շրջակա միջավայրի նախկին նախարարի հետ):

Կարելի է առարկել, թե Հայաստանում գոյություն ունեն բազմաթիվ փոքր ընկերություններ, որոնց մասին հանրային դաշտում գրեթե տեղեկատվություն չկա: Սակայն կա Էական տարբերություն. նման կառույցները, որպես կանոն, չեն գլխավորում կառավարության ֆինանսատնտեսական բլոկում բազմամյա փորձ ունեցող տեխնոկրատ նախարարները:

«ԿՈՂՌԱԻՉԵՌ» (Coderaiser) ընկերությունը

Ոչ պակաս հետաքրքիր տեսք ունի նաև «ԿՈՂՌԱԻՉԵՌ» (Coderaiser) ընկերությունը:

Ըստ փոխվարչապետ Տիգրան Խաչատրյանի հայտարարագրի՝ ընկերության բաժնետոմսերի 34%-ը պատկանում է նրա որդուն՝ Մուշեղ Խաչատրյանին: Մինևույն ժամանակ, պետական ռեգիստրի տվյալները փոքր-ինչ տարբերվում են. ըստ ռեգիստրի՝ նրան պատկանում է ընկերության 33,33%-ը:

Ընկերության ստեղծման պահից ի վեր դրա բաժնեմասերը հավասարապես բաշխված են երեք բաժնետերերի միջև.

- Մուշեղ Խաչատրյան
- Աշոտ Խաչատրյան
- Սաթենիկ Խաչատրյան

Պետական ռեգիստրում ընկերությունը նախկինի պես համարվում է գործող:

<https://www.e-register.am/am/companies/1226535/declaration/6142c260-18eb-4139-a1c6-7e91242170a8>

Բաց տվյալների համաձայն՝ ընկերությունն աշխատում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում և առաջարկում է ծրագրային ապահովման մշակման ու վեբ-մշակման ծառայություններ:

Սակայն մի շարք անուղղակի նշաններ հարցեր են առաջացնում դրա իրական գործունեության վերաբերյալ:

Այսպես, ընկերությունը չի հայտնաբերվել Հայաստանում SS ընկերություններին տրամադրվող հարկային արտոնություններ ստացած ստարտափների ցանկում: Բացի այդ, այն չի մասնակցել ապրանքների կամ ծառայությունների մատակարարման պետական մրցույթներին:

Բաց աղբյուրներում նույնպես չափազանց քիչ տեղեկատվություն կա դրա գործունեության մասին:

LinkedIn հարթակում ընկերությունն ունի պրոֆիլ, սակայն այն ակտիվ չէ: Ընկերության պաշտոնական կայքը չի աշխատում, իսկ դոմեյն (տիրույթը) այս պահին վաճառքի է հանված:

Միևնույն ժամանակ, Staff.am հարթակում նշված է, որ ընկերությունն ունի մոտ 50 աշխատակից, իսկ դրա գրասենյակը գտնվում է ք. Երևան, Տերյան փողոց, 3ա հասցեում:

Սակայն մեր թիմին չհաջողվեց հայտնաբերել ընկերությունը նշված հասցեում:

Լրացուցիչ տեղեկատվություն է տրամադրել Հայաստանի Պետական եկամուտների կոմիտեն: Ըստ այդ տվյալների՝ 2026 թվականի հունվարի 1-ից ընկերությունը ժամանակավորապես դադարեցրել է իր գործունեությունը:

Հարկ վճարողների փնտրման համակարգ

Փնտրել ըստ ՀՎՀՀ-ի

ՀՎՀՀ	Անվանում	Վազմակիցության իրավիճակի տեսակ	Բյուրոյի գրասենյակի հասցե	Գազմանկալիքի տեսակ	Գրանցման ամսաթիվ	Վարձավիճակ	Հարկման ռեժիմ	Հարկման ռեժիմի հաշվետվելու ամսաթիվ
01292574	«ԿՈՂԵՈԳՐԱՄ»	Սահմանափակ պատասխանատվություն ունեցող ընկերություն (ՍՊԸ)	ՄԱՐԳՈՒՅԻՆ 1 ՆՐԲ. 5 6	S96 09 0	2019-05-31	Ժամանակավոր դադարեցված	Այլ հարկ վճարող*	2026-01-01

Նման դեպքերում հետաքննությունը, որպես կանոն, որևէ մեկի մեղավորության հարցը չի դնում: Այն տալիս է շատ ավելի տհաճ հարց. արդյո՞ք ընկերությունը գոյություն ունի որպես իրական բիզնես, թե՞ միայն որպես գրառում պետական ռեգիստրում:

«Codeogram» ընկերությունը

ՀՀ փոխվարչապետ Տիգրան Խաչատրյանի հայտարարագրերի տվյալների համաձայն՝ «ԿՈՂԵՈԳՐԱՄ» (Codeogram) ընկերության բաժնետոմսերի 100%-ը պատկանում է Սյուզաննա Բաբաջանյանին՝ նրա որդու՝ Մուշեղ Խաչատրյանի կնոջը:

Ընկերությունն աշխատում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում և ներառված է Հայաստանի ՏՏ կազմակերպությունների ռեգիստրում: 2019 թվականին այն ստացել է Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարության պետական հավաստագիր, որը ստարտափներին տալիս է հարկային արտոնությունների իրավունք:

Ընկերությունն օգտվել է նաև ՏՏ ոլորտի աջակցության պետական ծրագրերից: Մասնավորապես, 2024 թվականին հայկական լրատվամիջոցներում քննարկվում էր ընկերության կողմից պետական աջակցություն ստանալու հարցը՝ ՏՏ արտահանողների համար արժույթային տատանումների հետևանքների մեղմման միջոցառումների շրջանակում:

Հայաստանի մեդիատիրույթում ընկերությունը հաճախ է հիշատակվել շահերի հնարավոր բախման համատեքստում, քանի որ այն պատկանում է տնտեսական և ֆինանսական հարցերը համակարգող բարձրաստիճան պաշտոնյայի ընտանիքին: Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը քննել է այս հարցը,

սակայն ստուգման արդյունքներով հայտարարվել է, որ հավաստագիրը տրվել է մասնագիտական հանձնաժողովի կողմից, իսկ Տիգրան Խաչատրյանը գործընթացին չի մասնակցել, հետևաբար շահերի բախում չի հաստատվել:

Այդուհանդերձ, մի շարք հանգամանքներ հարցեր են առաջացնում ընկերության իրական գործունեության վերաբերյալ.

- Ընկերության պաշտոնական կայքը հնարավոր չի եղել գտնել:
- Խոշոր պետական մրցույթներին մասնակցության մասին տվյալներ չկան:
- Բաց աղբյուրներում չեն հայտնաբերվել տեղեկություններ իրականացված նախագծերի կամ հաճախորդների մասին:

Արդյունքում առաջանում է տրամաբանական հարց. ո՞րն է պետական արտոնություններ ստացած և երկրի առանցքային տնտեսական պաշտոնյաներից մեկի ընտանիքի հայտարարագրերում հայտնված ընկերության **փաստացի գործարար ակտիվությունը**:

Ինչ-որ իմաստով Տիգրան Խաչատրյանը վերը նկարագրված իրականության մեջ նմանվում է «Ոսկե հորթը» վեպի ընդհատակյա միլիարդատեր Ալեքսանդր Կորեյկոյին, ով մի հիմնարկից մյուսն էր անցնում՝ իր հետ տանելով ամեն արժեքավոր բան, իսկ պատասխանատվությունը թողնելով ֆիկտիվ անձանց:

Տիգրան Խաչատրյանի եկամուտները. ինչպես է աճել նրա աշխատավարձը

Խոսելով պաշտոնյաների աշխատավարձերի բարձրացման մասին՝ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը բազմիցս պնդել է, որ պետական համակարգը բախվում է կադրերի արտահոսքի խնդրին՝ ցածր վարձատրության պատճառով: Տպավորություն է ստեղծվում, թե կառավարության անդամները, անցնելով պետական ծառայության, գնացել են ֆինանսական «զոհողությունների»: Սակայն փոխվարչապետ Տիգրան Խաչատրյանի հայտարարագրերը այլ պատկեր են ցույց տալիս:

Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի տվյալներով՝ **2018–2024 թվականներին** Խաչատրյանի պաշտոնապես հայտարարագրված եկամուտները կազմել են առնվազն **133,8 մլն**

դրամ (մոտ 353 հազար դոլար): Վեց տարում նրա տարեկան եկամուտն աճել է ավելի քան երեք անգամ:

Եկամուտների դինամիկան.

- **Մինչ նախարար դառնալը (2018-ի սկիզբ):** Ամսական աշխատավարձը՝ մոտ 602 հազար դրամ:
- **2019 թ:** Նախարար նշանակվելուց հետո եկամուտը գրեթե կրկնապատկվեց՝ հասնելով 17,6 մլն դրամի (ամսական մոտ 1,4 մլն դրամ):
- **2021-2024 թթ:** Եկամուտները շարունակել են աճել՝ 18,7 մլն-ից հասնելով **27,6 մլն դրամի** 2024 թվականին:

Պարգևավճարների հարցը: Հայտարարագրերում պարգևավճարները չեն առանձնացվում ընդհանուր վարձատրությունից: Սակայն «Hetq» պարբերականի հետաքննության համաձայն՝ 2021–2025 թվականներին երկու փոխվարչապետները՝ Միեր Գրիգորյանը և Տիգրան Խաչատրյանը, միասին ստացել են շուրջ **106,7 մլն դրամի** պարգևավճար: <https://hetq.am/hy/article/179239>

Եթե հիմնվենք պայմանական հավասար բաշխման սկզբունքի վրա, ապա Տիգրան Խաչատրյանի բաժինը պարգևավճարների ընդհանուր գումարից կարող էր կազմել շուրջ **53 միլիոն դրամ** (մոտ 140 հազար դոլար): Այս ամենը պետք է դիտարկել երկրի ընդհանուր սոցիալ-տնտեսական վիճակի համատեքստում: Պաշտոնական տվյալների համաձայն՝ 2024 թվականին Հայաստանում քաղաքային աղքատության մակարդակը կազմել է 19,3%, իսկ ծայրահեղ աղքատության մակարդակը՝ բնակչության 0,6%-ը:

Այսպիսով, չնայած այն հռետորաբանությանը, թե պաշտոնյաները «գոհողությունների» են գնում՝ իբր ավելի շահութաբեր մասնավոր հատվածից պետական համակարգ անցնելով, պետական կառավարման վերին օղակի ներկայացուցիչների եկամուտների մակարդակը մնում է զգալիորեն բարձր բնակչության մեծ մասի եկամուտներից:

Լռակյաց կարիերայի գինը

Տիզրան խաչատրյանի պատմությունը մեկ բարձրաձայն սկանդալի պատմությունն է: Ընդհակառակը, նրա կարիերան զարմանալիորեն հանգիստ տեսք ունի մի մարդու համար, ով տասնամյակներ շարունակ եղել է պետության առանցքային տնտեսական որոշումների կայացման կենտրոնում: Սակայն այս կենսագրության առանձին դրվագները միասին այլ պատկեր են ստեղծում.

- **Թեղուտի լեռնահանքային նախագիծը**, որի շուրջ ի սկզբանե հնչում էին բնապահպանական նախագգուշացումներ և բողոքի ակցիաներ:
- **Մերձավանի կենցաղային տեխնիկայի գործարանը**, որը ներկայացվում էր որպես տնտեսական թռիչքի խորհրդանիշ, սակայն մի քանի տարի անց վերածվեց լքված օբյեկտի:
- **Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի ընկերությունները**, որոնք գրեթե չեն թողել իրական գործարար ակտիվության հետքեր:
- Եվ այս ամենի ֆոնին՝ երկրի առանցքային տնտեսական պաշտոնյաներից մեկի եկամուտների **կայուն աճը**:

Այս դրվագներից և ոչ մեկն առանձին վերցրած մեղադրանք չէ: Սակայն միասին դրանք ձևակերպում են մի շատ կոնկրետ հարց. **ինչպե՞ս է պետական կառավարման համակարգում գնահատվում տնտեսական ոլորտում որոշումներ կայացնող տեխնոկրատների արդյունավետությունը:**

Քանի որ յուրաքանչյուր նման պատմության հետևում կան ոչ միայն հայտարարություններ բարեփոխումների և ներդրումների մասին, այլև իրական հետևանքներ՝ տնտեսության, տարածաշրջանների և հասարակության համար: Հենց այդ պատճառով Տիզրան խաչատրյանի պատմությունը միայն մեկ պաշտոնյայի կենսագրությունն է: Սա նաև հարց է այն մասին, թե ում կողմից և ինչպես են կայացվում տնտեսական որոշումները ժամանակակից Հայաստանում, ով է պատասխանատվություն կրում դրանց արդյունքների համար, և թե ինչու են որոշ կարիերաներ մնում զարմանալիորեն կայուն՝ անկախ այն նախագծերի ձախողված ելքից, որոնց հետ դրանք կապված են եղել:

